LIETUVOS RESPUBLIKOS AKCIZŲ ĮSTATYMO NR. IX-569 78 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 78 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant nustatyti proporcingesnį nealkoholinių saldintų gėrimų (toliau – saldinti gėrimai) ir koncentratų, iš kurių ruošiami saldinti gėrimai, apmokestinimą akcizais. Įstatymo projektu siūloma padidinti akcizų tarifus saldintiems gėrimams ir sumažinti akcizų tarifą sausiems koncentratams.

Siūlomas akcizų tarifų didinimas saldintiems gėrimams prisidėtų prie tvarių valstybės biudžeto pajamų didinimo, mažintų nesveikų produktų įperkamumą bei vartojimą, taip pat skatintų sveikatai palankesnių visuomenės mitybos įpročių formavimą ir padėtų įgyvendinti visuomenės sveikatos gerinimo tikslus.

Įstatymo projektu siūlomas saldintų gėrimų apmokestinimas taip pat atitiktų Europos Komisijos rekomendacijas Lietuvai didinti ekonomikos augimo nestabdančių mokesčių įtaką biudžeto pajamoms ir Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas[1] valstybėms įvesti arba padidinti esamus mokesčius cukrumi saldintiems gėrimams, siekiant padidinti šių nesveikų produktų kainas, sumažinti jų paklausą ir vartojimą, tokiu būdu labiau prisidedant prie visuomenės sveikatingumo didinimo tikslų.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Mokesčių politikos departamento (direktorė Jūratė Laurikėnaitė, tel. +370 604 59 101) Netiesioginių mokesčių skyriaus (vedėja Jolanta Poškevičienė, tel. +370 690 32 021) vyriausioji specialistė Lina Kažemėkienė (tel. +370 690 31 968, el. paštas Lina.Kazemekiene@finmin.lt) ir Finansų politikos departamento (direktorius Irmantas Mikulėnas, tel. +370 606 36 382) Pajamų analizės ir planavimo skyriaus (vedėja Eglė Bajorinienė, tel. +370 658 77 691) vyriausioji specialistė Dovilė Rėksnienė (tel. +370 690 32096, el. p. Dovile.Reksniene@finmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Lietuvos Respublikos akcizų įstatyme saldintiems gėrimams, neatsižvelgiant į tai, ar jų sudėtyje yra saldiklių, išskyrus gėrimų koncentratus, taikomi akcizų tarifai pagal juose esantį cukrų kiekį:

- saldintiems gėrimams, kuriuose pridėtinių cukrų 100 ml gėrimo yra mažiau kaip 8 g, taikomas 7,4 euro už produkto hektolitrą akcizų tarifas;
- saldintiems gėrimams, kuriuose pridėtinių cukrų 100 ml gėrimo yra 8 g arba daugiau, taikomas 21 euro už produkto hektolitrą akcizų tarifas.

Saldintiems gėrimams, turintiems tik saldiklių arba saldiklių ir cukrų, kurių kiekis 100 ml gėrimo neviršija 2,5 g, taikomas 7,4 euro už produkto hektolitrą akcizų tarifas.

Gėrimų koncentratams taikomas 105 eurų už produkto hektolitrą akcizų tarifas (jeigu jie skysti) arba 4,3 euro už produkto kilogramą akcizų tarifas (kitais atvejais).

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Praktikoje susidaro situacijų, kai sausi koncentratai, iš kurių ruošiami saldinti gėrimai, vertinant pagal jau paruošto vartoti (atskiesto) gėrimo cukringumą, apmokestinami reikšmingai daugiau, negu saldinti gėrimai, turintys didesnį cukrų kiekį, ar skysti koncentratai. Siekiant

[1] 2022 m. leidinys „Cukrumi saldintų gėrimų apmokestinimo politikos, skirtos sveikai mitybai skatinti, vadovas“ (angl. *WHO manual on sugar-sweetened beverage taxation policies to promote healthy diets).*

sumažinti apmokestinimo atotrūkį tarp skirtingų produktų kategorijų, Įstatymo projektu siūloma nuo 2027 m. liepos 1 d. padidinti saldintiems gėrimams taikomus akcizų tarifus ir sumažinti akcizų tarifą sausiems koncentratams tokiu dydžiu, kad būtų užtikrintas proporcingesnis šių produktų apmokestinimas (žr. 1 lentelę). Įvertinus koncentratų, iš kurių ruošiami saldinti gėrimai, cukringumo ir skiedimo formulių įvairovę, visiškas koncentratų apmokestinimo suvienodinimas nėra galimas.

Įstatymo projektu saldintiems gėrimams, turintiems pridėtinių cukrų (kurių kiekis 100 ml gėrimo viršija 2,5 g), neatsižvelgiant į tai, ar jų sudėtyje yra saldiklių, siūloma nustatyti didesnius akcizų tarifus pagal juose esantį cukrų kiekį:

- 14 eurų už produkto hektolitrą akcizų tarifą saldintiems gėrimams, kuriuose cukrų 100 ml gėrimo yra mažiau kaip 8 g;

- 40 eurų už produkto hektolitrą akcizų tarifą saldintiems gėrimams, kuriuose cukrų 100 ml gėrimo yra 8 g arba daugiau.

Kadangi pagal galiojančio Akcizų įstatymo 78 straipsnio 3 dalį saldintiems gėrimams, kurių sudėtyje yra tik saldiklių arba saldiklių ir cukrų, o cukrų kiekis neviršija 2,5 g 100 ml gėrimo, taikomi šio įstatymo 78 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyti akcizų tarifai, šių tarifų padidinimas atitinkamai būtų taikomas ir minėtiems gėrimams.

Siekiant saldintų gėrimų ir sausų koncentratų proporcingesnio apmokestinimo, siūloma sausiems koncentratams nustatyti 2 eurų už produkto kilogramą akcizų tarifą.

Padidinus akcizų tarifus saldintiems gėrimams, didėtų šių produktų kainos, tokiu būdu būtų prisidedama prie šių produktų įperkamumo ir vartojimo mažinimo, siekiant visuomenės sveikatingumo didinimo tikslų, – mažėtų rizika susirgti antro tipo cukriniu diabetu, širdies ir kraujagyslių ligomis, būtų prisidedama prie padidėjusio svorio ir nutukimo, ypač vaikų, valdymo, gamintojai būtų skatinami sumažinti cukrų kiekį jų gaminamuose ir parduodamuose gėrimuose.

1 lentelė. **Akcizų tarifų pakeitimų poveikis kai kurių koncentratų rūšių apmokestinimui**

Produktas	**Esamas apmokestinimas**			**Siūlomas apmokestinimas**		
	Taikomas produkto apmokestinimas pagal galiojantį Akcizų įstatymą	Iliustracinis praskiestų koncentratų apmokestinimas, jeigu jiems būtų pritaikyti galiojantys saldintų gėrimų tarifai*	**Taikomo koncentratų apmokestinimo santykis su iliustraciniu jų apmokestinimu, kartais****	Siūlomas produkto apmokestinimas pagal Įstatymo projektą	Iliustracinis praskiestų koncentratų apmokestinimas, jeigu jiems būtų pritaikyti siūlomi saldintų gėrimų tarifai*	**Siūlomo koncentratų apmokestinimo santykis su iliustraciniu jų apmokestinimu, kartais****
	Akcizų dydis litre praskiesto produkto, eurais			Akcizų dydis litre praskiesto produkto, eurais		
	1	2	**3 = 1 / 2**	4	5	**6 = 4 / 5**
Skysti gėrimų koncentratai						
Aviečių skonio sirupas, 51,8 g cukraus/100 ml, skiedimo santykis 1:7	0,15	0,07	**2**	0,15	0,14	**1,1**
Spanguolių arbatos koncentratas, 42,66 g cukraus/100 ml, skiedimo santykis 1:10	0,11	0,07	**1,4**	0,11	0,14	**0,8**

Persiko skonio sirupas, 81 g cukraus/100 ml, skiedimo santykis 1:7	0,15	0,21	**0,7**	0,15	0,4	**0,4**
Karamelės skonio sirupas su saldikliais, skiedimo santykis 1:8	0,13	0,07	**1,8**	0,13	0,14	**0,9**
Sauso pavidalo gėrimų koncentratai						
Tirpiosios kavos gėrimas trys viename, 16,5 g pakelis, 5,9 g cukraus/100 ml gėrimo, skiesti 150 ml vandens	0,47	0,07	**6,4**	0,22	0,14	**1,6**
Kavos gėrimas, 17g, 5,9 g cukraus/100 ml gėrimo, skiesti 150 ml vandens	0,49	0,07	**6,6**	0,23	0,14	**1,6**
Kisielius su džiovintais vaisiais, 31,5 g, 9 g cukraus/100 ml gėrimo, skiesti 175 ml vandens	0,77	0,21	**3,7**	0,36	0,4	**0,9**

** Kaip būtų apmokestinami koncentratai, juos praskiedus gamintojo rekomenduojamu skiedimo su vandeniu santykiu ir pritaikius saldintų gėrimų akcizų tarifus.*

*** Lyginant akcizų dydį, taikomą produktui, eurais. Kuo arčiau vieneto, tuo mažesnis atotrūkis tarp dviejų lyginamų dydžių. Jei koeficientas už vienetą mažesnis, tada apmokestinimas yra mažesnis nei siektinas (hipotetinis). Jei koeficientas didesnis už vienetą – apmokestinimas yra didesnis nei siektinas (iliustracinis).*

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Dėl mokestinių veiksnių 1 l gėrimo, turinčio daugiau kaip 2,5 g, bet mažiau kaip 8 g cukrų, taip pat vien tik saldiklių turinčio gėrimo galėtų brangti po 0,08 euro, 1 l gėrimo, turinčio 8 g arba daugiau cukrų, galėtų brangti po 0,23 euro, 100 g koncentrato galėtų atpigti 0,28 euro.

Siekiant įvertinti siūlomo saldintų gėrimų apmokestinimo akcizais galimą poveikį infliacijos raidai buvo atliktas tiesioginio poveikio infliacijos, apskaičiuotos pagal suderintą vartotojų kainų indeksą, tempui vertinimas. Jo rezultatai rodo, kad tiesioginis poveikis vidutinės metinės infliacijos tempui bus nežymus ir per 2 metus galėtų pasiskirstyti po 0,02 procentinio punkto kasmet.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus Įstatymo projektą, įtaka kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo priėmimas gali sudaryti prielaidas verslui padidinti saldintų gėrimų kainas.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus Įstatymo projektą, keisti kitų įstatymų nereikės.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekte neapibrėžiama naujų sąvokų ir jas įvardijančių terminų.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja Europos Sąjungos dokumentams ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymui įgyvendinti įgyvendinamųjų teisės aktų nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Dėl siūlomų saldintų gėrimų apmokestinimo pakeitimų valstybės biudžetas per metus galėtų gauti apie 15,7 mln. eurų papildomų pajamų iš akcizų. Šis įvertis apima apie 5 mln. eurų mažesnį fiskalinį poveikį dėl akcizų tarifo sausiems koncentratams mažinimo. Nemažinus tarifo sausiems koncentratams, fiskalinis poveikis būtų apie 20,7 mln. eurų. Siūlomiems pakeitimams įsigaliojus nuo 2027 m. liepos 1 d., fiskalinis poveikis 2027 metams būtų apie 6,2 mln. eurų piniginiu principu arba apie 7,8 mln. eurų kaupimo principu.

Fiskalinio poveikio vertinimas atliktas darant prielaidą, kad metiniai saldintų gėrimų, kuriems siūloma didinti akcizų tarifus, pardavimai sumažės apie 10 proc.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Akcizai“, „nealkoholiniai saldinti gėrimai“, „cukrūs“, „saldikliai“, „gėrimų koncentratai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

_____